

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULA

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání

Daňové nedoplatky a jejich vymáhání

Vedoucí bakalářské práce:

Autor:

Ing. Jarmila Křížová

Irena Bigasová

2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **“Daňové nedoplatky a jejich vymáhání”** vypracovala samostatně a použila jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v přiloženém seznamu použité literatury.

V Českých Budějovicích dne 20. 4. 2006

.....

Podpis

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi svými radami a připomínkami napomohli k úspěšnému vypracování bakalářské práce. Zejména upřímně děkuji vedoucí práce, Ing. Jarmile Křížové, za odborné vedení a cenné rady při zpracování. Za praktické rady a připomínky děkuji Ing. Vlastimilovi Vokurkovi a Ing. Václavovi Michalovi.

Tax Revenues in The State Budget and Tax Debt Recovery

Reform changes in tax system of the Czech Republic which have occurred after the year 1993 when the new scheme of taxes started to function in real, brought out with it many positive results many problems too and one of these problems is tax arrears rising. The aim of this Bachelor work is to analyze the recent stage of tax arrears, ways of their recovery and the execution with focusing on efficiency of the tax arrears recovery. Performed analysis of tax arrears confirmed the both basic hypothesis, i.e. that the tax arrears are rising annually and that their recovery should be more effective. In recent years, against the past years, the tax arrears are rising very slowly. In following periods, according to the design used in this work, we could wait to see the standstill or decreasing of tax arrears. Annual rising of tax arrears is the cause of negative influences. The biggest problems are the bad economic situation of many business branches, their unsatisfactory payment discipline and the bad moral of business. The legislative norms have considerable influence on the raising of tax arrears too. The most common tool for recovery is execution in letter direction of debt on the funds on the accounts receivable on the files of banks. On the contrary the least in use, too little effective because it is very complicated, is the execution by selling the real property.

Key words: tax arrears, tax debtor, term of expiration, recovery of tax arrears, tax execution

Obsah

Úvod.....	1
1. Základy daňového řízení.....	3
1. 1. Základní pojmy.....	3
1. 2. Daňové řízení.....	5
1. 2. 1. Přípravné řízení.....	5
1. 2. 2. Vyměřovací řízení.....	6
1. 2. 3. Placení daní.....	7
1. 2. 3. 1. Splatnost daně.....	8
1. 2. 3. 2. Sankce a příslušenství daně.....	9
1. 2. 3. 3. Formy placení daní.....	10
1. 2. 4. Vymáhací řízení.....	11
1. 2. 4. 1. Daňová exekuce.....	12
1. 3. Opravné prostředky.....	14
1. 3. 1. Řádné opravné prostředky.....	14
1. 3. 2. Mimořádné opravné prostředky.....	16
2. Použitá metodika.....	18
3. Daňová povinnost a inkaso v ČR.....	19
4. Analýza vývoje daňových nedoplatků v ČR.....	21
4. 1. Důvody vzniku nedoplatků.....	21
4. 2. Vývoj daňových nedoplatků za období 1993 – 2004.....	23
4. 3. Vývoj daňových nedoplatků k 31. 12. 2004.....	26
5. Vymáhání daňových nedoplatků v ČR.....	28
5. 1. Exekuce v praxi.....	32
5. 1. 1. Exekuce formou prikázání pohledávky na účtech daňového dlužníka vedených u bank.....	32
5. 1. 2. Exekuce srážkou ze mzdy.....	33

5. 1. 3. Exekuce prodejem movitých věcí.....	33
5. 1. 4. Exekuce prodejem nemovitosti.....	35
5. 2. Efektivita vymáhání resp. exekuce.....	36
5. 3. Návrhy na zvýšení efektivnosti vymáhání daňových nedoplatků.....	36
6. Predikce výše daňových nedoplatků pro rok 2005.....	39
Závěr.....	41

Seznam literatury

Přílohy

Úvod

Problémy s výběry daní jsou staré jako daně samotné. Dříve se však výběřčí daní s daňovými poplatníky většinou příliš nemazlili. Ve starověku vybírali daně vysoce postavení úředníci, a kdo si dovolil se jim příliš vzpouzet, mohl také skončit jako otrok. Ve středověku k zaplacení daní pomohl třeba výprask a vesnice, která nezaplatila daně, občas lehla popelem. Za těchto podmínek si lidé obvykle dobře rozmysleli daně nezaplatit, byť to pro ně mohlo znamenat přežívání za hranicí chudoby.

V moderních dějinách už neplatičům daní otroctví ani tělesné újmy nehrozí. Snad proto je objem daňových úniků a nedoplatků tak vysoký.

Neplatiči se stávají hrozbou společnosti, podnikatelů a také státu. Plnění závazků vždy patřilo k základním pravidlům lidské slušnosti. Mnozí z nás si však vykládají demokracii dle vlastních představ a neplacení dluhů v mnoha případech považují za osobní hrdinství. V takovýchto případech je stanovení a vynucování pravidel chování státem nezbytností.

Reformní změny v daňovém systému v České republice, které nastaly po roce 1993, kdy začala reálně fungovat nová soustava daní, přinesla s sebou kromě mnoha kladných výsledků také spoustu problémů a jedním z nich je velký nárůst daňových nedoplatků. K dnešnímu stavu přispěly také neustále změny v daňových zákonech, špatná orientace v nich, jejich nedostatečná znalost, a to jak daňových subjektů, tak různých ekonomických poradců (v některých případech i samotných správců daní). Nelze opominout mezery v souvisejících legislativních předpisech.

Z hlediska využití daňového inkasa k zpětnému financování nejenom správy daní, ale i dalších státních orgánů, úřadů a institucí, které nejsou schopni samofinancování, je nutné si uvědomit jak důležité je, aby daně byly řádně placeny a pokud tomu tak nebude, zabránit zvyšování daňových nedoplatků na straně jedné a na straně druhé vzniklé dluhy vymáhat zákonným způsobem tak, aby byly co v největší míře vymoženy.

Cílem této práce je analyzovat dosavadní stav daňových nedoplatků a způsoby jejich vymáhání se zaměřením na efektivnost vymáhání daňových nedoplatků. Práce je rozčleněna do 6 částí částí. V první části se snažím stručně popsat základní pojmy

a průběh daňového řízení. V druhé je nastíněn metodický postup. Třetí část se věnuje daňovým povinnostem a inkasu daní. Ve čtvrté je provedena analýza daňových nedoplatků v ČR. Pátá část se zabývá vymáháním daňových nedoplatků a velice stručně rozebírá daňovou exekuci a její efektivnost. V poslední části se budu snažit odhadnout stav daňových nedoplatků na příští období.

V práci byly použity statistické údaje české daňové správy a využity praktické znalosti a zkušenosti pracovníků finančního úřadu.

1. Základy daňového řízení

Jelikož se má bakalářská práce zabývat tématem, který náleží správě daně, nejprve bych definovala nějaké nezbytné pojmy, které s ní souvisí.

1. 1. Základní pojmy

Správa daně

Správou daně se rozumí právo činit opatření potřebná ke správnému a plnému zjištění, stanovení a plnění daňových povinností, zejména právo vyhledávat daňové subjekty, daně vyměřit, vybrat, vyúčtovat, vymáhat nebo kontrolovat jejich splnění ve stanovené výši a době [5].

Správou daně vykonávají finanční úřady, finanční ředitelství, ministerstvo financí ČR. Dále orgány obcí v ČR a další správní i jiné státní orgány ČR, například celní orgány [3].

Dalším pojmem, bez kterého se nelze obejít, je daň.

Daň je povinná zákonem určená platba do veřejného rozpočtu, která se vyznačuje neúčelovostí a neekvivalentností tzn. ukládá se jako jednostranná povinnost bez nároku plátce na plnění ze strany státu. Daně jsou placené pravidelně v určitých intervalech nebo při určitých okolnostech např. darování nebo dědění [11].

Někteří autoři ještě dodávají, že daň je platba “nenávratná”.

Tato definice daně v zásadě vyčerpává všechny základní znaky, které daně charakterizují.

Ekonomicky je daň formou redistribuce národního důchodu. Daň je jedním z příjmů veřejných rozpočtů, mezi které patří dále např. poplatky a půjčky. Poplatky jsou ekvivalentem za služby poskytované veřejným sektorem, půjčky jsou dobrovolné

návratné platby poskytované za účelem získání úroku nebo uložení peněz, jednorázová daň je nazývána dávkou [11].

S pojmem daň úzce souvisí pojem příslušenství daně.

Příslušenstvím daně se rozumí sankce, ukládané nebo předepisované podle daňových zákonů.

Daňová povinnost

Zákon o správě daní a poplatků hovoří o daňové povinnosti, kterou se rozumí každá povinnost daného subjektu, týkající se daně, resp. daní. Pojem daňové povinnosti je velmi důležitým odrazovým můstkem pro celé daňové řízení. Zobecněním pojetí daňové povinnosti, lze uvést, že se jí rozumí zejména částka daně za určité zdaňovací období anebo vztahující se k jednomu výběru daně vyjádřená v peněžních jednotkách [1].

Účastníci daňového řízení

Pod pojmem účastníci daňového řízení si můžeme představit souhrn všech osob, které se účastní v daňovém řízení. Jedná se především o:

- správce daně (územní finanční orgány, celní orgány, územní orgány, jiné správní orgány)
- třetí osoby (svědci, soudní znalci, auditoři, osoby povinné součinností, tlumočníci atd.)
- daňový subjekt (poplatník, plátce) [1].

Daňový subjekt

Daňový subjekt je osoba, která je podle zákona povinna odvádět nebo platit daň. Daňovým subjektem může být právnická i fyzická osoba. Rozeznáváme dva základní druhy daňových subjektů a to poplatníka a plátce. **Poplatník** je daňový subjekt, jehož předmět (tj. především příjem nebo majetek) je dani podroben. Naproti tomu **plátce** je daňový subjekt, který je ze zákona povinen odvést do veřejného rozpočtu daň vybranou

od jiných subjektů nebo sraženou jiným poplatníkem pod svou majetkovou odpovědností [2].

1. 2. Daňové řízení

Daňové řízení je soustava pravidel regulujících jednání jeho jednotlivých účastníků. Jeho cílem je výběr daní tak, aby nebyly kráceny příjmy státu [4].

Daňové řízení má čtyři fáze. Přípravnou, vyměřovací, placení daní, a poslední fází je fáze vymáhací.

1. 2. 1. Přípravné řízení

Přípravné řízení je částí daňového řízení, které předchází samotnému vyměření daně. Nejdůležitější jeho součástí je registrace daňových subjektů. Přípravné řízení vytváří podmínky proto, aby daně mohly být správně vyměřeny, a aby ke kontrole stanovení daňové povinnosti i řádnému placení daně měl správce daně dostatek informací.

Základem přípravného řízení je registrační povinnost. Tu má u příslušného správce daně každý poplatník, který obdrží povolení či získá oprávnění k podnikatelské činnosti nebo začne provozovat jinou samostatnou výdělečnou činnost. Přihlášku je povinen podat do třiceti dnů u místně příslušného správce daně. Registrační povinnost nemá daňový subjekt, u kterého vznikla jen nahodilá nebo jednorázová daňová povinnost (např. prodej majetku) nebo je předmětem zdanění nemovitost. Registrační povinnost se dále nevztahuje na poplatníky, kteří mají výhradně příjmy ze závislé činnosti [10].

Správce daně prověří údaje sdělené daňovým subjektem. Při nedostatcích nebo pochybnostech o správnosti údajů vyzve správce subjekt k doplnění či vysvětlení těchto údajů. Když daňový subjekt, po vyzvání správcem, ve stanovené lhůtě údaje doplní či doloží, má to stejné účinky, jako by podal přihlášku k registraci při jejím původním podání řádně a včas. V případě, že subjekt na tuto výzvu nereaguje, správce daně změny v přihlášce provede sám anebo přihlášku k registraci nevezme na vědomí a následně daňový subjekt registruje z úřední povinnosti. Pokud vše souhlasí, správce daně přidělí

zaregistrovanému daňovému subjektu daňové identifikační číslo a vydá mu osvědčení o provedené registraci.

1. 2. 2. Vyměřovací řízení

Vyměření daně, tedy její jednoznačné právně dokonalé stanovení v konkrétní výši a předepsané formě, je nezbytným předpokladem úspěchu celého daňového řízení. K tomu, aby mohly být naplněny makroekonomické cíle, je nutné zabezpečit, aby každý subjekt na sebe skutečně vzal svůj díl daňového břemena tak, jak byl konsensuálně stanoven reprezentanty občanů. Vyhýbání se daňovým povinnostem a krácení daní vede nejen k nenaplnění státní pokladny a k narušení fungování ekonomických nástrojů včleněných do daňového systému, ale především může ve svých důsledcích až rozvracet celospolečensky uznané pojetí daňové spravedlnosti.

Vyhýbání se zdanění navíc úzce souvisí s šedou ekonomikou, která se potom vymyká jakékoliv regulaci. Na druhé straně existence a rozvoj šedé ekonomiky dále prohlubuje porušování uznaných pravidel daňové spravedlnosti. Pocit nespravedlnosti z toho, že někdo se úspěšně a často beztrestně vyhýbá zdanění, má nejen frustrující vliv na ekonomické subjekty i obyvatelstvo, ale vede také k rozrůstání se zástupu těch, kteří nepovažují za svoji čestnou povinnost splnit svoje finanční závazky vůči státu. Stejně tak příliš důkladné prověřování výše daňové povinnosti spojené s vyhledáváním nedostatků za “každou cenu” má také špatný vliv na daňovou morálku subjektů, které tak ztrácejí víru, že jsou schopny dostat bez problémů svým povinnostem. S výpočtem výše daňové povinnosti je spojeno značné množství nepřímých administrativních nákladů výběru daně. Proto pro vyměřovací řízení zejména platí, že vyměření daně by mělo být spojeno s co nejmenším zatížením daňových subjektů [1].

Vyměřovací řízení je ta část daňového řízení, ve které je stanovena výše daňové povinnosti. Vyměřit daň může pouze správce daně, a to specifickým druhem rozhodnutí – platebním výměrem. Daňový subjekt je však ze zákona nucen i oprávněn spolupracovat při vyměření daně, prostřednictvím povinnosti vypočítat velikost daně, a přitom je na něm, zda uplatní veškeré daňové úspory, které mu daňové zákony uplatnit umožňují [2].

Vypočtenou daň předá daňový subjekt správci daně na speciálním tiskopise vydaném ministerstvem nebo na počítačových sestavách, které mají obsah i uspořádání shodné s tiskopisem. [10]

Pokud daňový subjekt daňové přiznání podal a zjistí, že měla být uvedena jiná data či že nesprávně vypočetl výši daně, může podat opravné daňové přiznání.

Daňové přiznání je povinen podat každý, komu tato povinnost vyplývá ze zvláštního daňového zákona nebo zákona o správě daní a poplatků, a dále ten, koho k podání vyzve správce daně [10].

1. 2. 3. Placení daní

Placení daní by mělo mít určitý řád, aby každý daňový subjekt věděl přesně jakým způsobem a kdy svou daňovou povinnost uhradit. Neopomenutelné je vedení přehledné evidence plateb, v níž správce daně porovnává daňové povinnosti a včasnost plateb. Vedení přesné a přehledné evidence plateb je podkladem pro vymáhací řízení. Základem platebních povinností jsou splatné částky daní, tj. daňové povinnosti.

Daňová povinnost je nepřenositelná. Smluvní ujednání o převodu daňové povinnosti je neplatné. Správce daně přijme platbu a daň od kohokoli, ale přeplatek na daní vrátí jen daňovému dlužníkovi.

Aby vyměření daně, tj. stanovení daňové povinnosti, splnilo svůj smysl, musí být samozřejmě spojeno s povinností daň zaplatit. Evidence platebních povinností je nezbytným podkladem pro navazující vymáhací řízení. Základem platebních povinností daňového subjektu jsou splatné částky daní, tj. daňové povinnosti. Od daňové povinnosti se striktně odlišuje nedoplatek na daní. Tak se označuje až daňová povinnost evidovaná na účtu daně po lhůtě splatnosti [1].

Všeobecně je daňová povinnost jednoznačně stanovena výše daně. Nejdůležitější daňovou povinností je tzv. poslední známá daňová povinnost. Poslední známá daňová povinnost je částka daně, kterou správce daně vyměřil daňovému subjektu naposledy. Slouží k označení aktuální výše daně. Poslední známou daňovou povinností je tedy

matematický součet částky uvedené v platebním výměru a všech částek, které byly k ní přidány vydáním dodatečných platebních výměrů, které už nabyly právní moci.

Kdy vlastně daňová povinnost vzniká? Dle zákona o správě daní a poplatků “Daňová povinnost vzniká okamžikem, kdy nastaly skutečnosti, zakládající daňovou povinnost podle tohoto zákona nebo zvláštních předpisů.” Existuje i jiný pohled na daňovou povinnost a to, že daňovou povinností je až splatná částka daně a jako taková by vznikla až ve lhůtě splatnosti. Tento úhel pohledu se však u nás příliš nepoužívá [1].

1. 2. 3. 1. Splatnost daně

Aby mohly být platby řádně placeny a abychom později mohli mluvit o daňových nedoplatecích, musí být jednoznačně stanovena lhůta splatnosti. Den splatnosti daňové povinnosti je totožný s posledním dnem lhůty pro podání daňového přiznání, pokud to nestanoví zvláštní daňový zákon jinak. Každá daňová povinnost má jednu lhůtu splatnosti. Tuto lhůtu nelze prodloužit ani navrátit v předešlý stav. Lhůta splatnosti daně nemusí však být vždy totožná s lhůtou pro podání daňového přiznání např. u daně z nemovitostí. Daň se může platit i bez podání daňového přiznání nebo hlášení např. opět daň z nemovitosti [1].

Lhůta pro zaplacení daně může být i prodloužena. Nutno podotknout, že na prodloužení lhůty pro zaplacení daně nemá daňový dlužník nikdy nárok. Je-li den splatnosti totožný s posledním dnem lhůty splatnosti, pak nejjednodušším mechanismem k prodloužení lhůty pro zaplacení daně je právě prodloužení lhůty pro podání daňového přiznání. Tím se automaticky prodloužuje i lhůta splatnosti daně. Když je tato možnost vyčerpána, pak nezbyvá než odpojit lhůtu splatnosti od individuální lhůty pro zaplacení daně, tj. stanovit tzv. náhradní lhůtu pro zaplacení [2].

Prodloužení lhůty pro zaplacení daně má speciální název, jmenuje se posečkání daně. To může správce daně povolit, i na žádost daňového subjektu (podléhá správnímu poplatku), pokud by bezodkladné zaplacení dlužné povinnosti bylo spojeno s vážnou újmou (např. odprodejem majetku) nebo u daňového nedoplatku, u kterého lze předpokládat, že bude odepsán. Obdobný význam má povolení splátek daně, které může

správce daně umožnit daňovému dlužníkovi, i když jednorázové uhrazení daňového dluhu není možné z jiných důvodů [2].

Posečkání daně a povolení splátek je upraveno zákonem o správě daní a poplatků. Jsou tedy dána jasná pravidla, komu lze posečkání daně a splácení daně povolit.

Další možností jak “prodloužit lhůtu pro zaplacení daně” je prominutí daňového nedoplatku správcem daně a odpis daňového nedoplatku pro nedobytnost.

Prominutí daňového nedoplatku je ve výlučné kompetenci správce daně. Na žádost daňového subjektu správce daně může zcela nebo zčásti prominout daňový nedoplatek, jestliže by jeho vymáháním byla vážně ohrožena výživa daňového dlužníka nebo osob na jeho výživu odkázaných. Dále za předpokladu, že by vymáhání nedoplatku vedlo k jeho hospodářskému zániku, přičemž by výnos z jeho likvidace byl pravděpodobně nižší, než jím vytvořená daň v příštím daňovém období. Správce daně může prominutí nedoplatku vázat na podmínky, zejména, aby daňový subjekt zaplatil část nedoplatku ve stanovené lhůtě. Prominutí daňového nedoplatku vydává správce daně rozhodnutím, které nemusí být odůvodněno a proti němuž není přípustné odvolání [3].

Daňový nedoplatek může odepsat správce daně z vlastního podnětu, je-li zcela nedobytný. Za nedobytný se považuje nedoplatek, který byl bezvýsledně vymáhán na daňovém dlužníkovi i na jiných osobách, nebo nevedlo-li by vymáhání k výsledku nebo je-li pravděpodobné, že by náklady vymáhání přesáhly jeho výtěžek nebo jestliže by bylo vymáhání spojeno se zvláštními a nepoměrnými obtížemi. O odpisu se dlužník nevyrozumí. Jeho dluh stále trvá, dokud není vybrání daně promlčeno [10].

1. 2. 3. 2. Sankce a příslušenství daně

Jak už bylo řečeno, sankce ukládá správce daně, pokud daňový dlužník nesplnil stanovené podmínky. Vyžaduje též jejich včasnou úhradu. Sankce můžeme dělit na peněžní a nepeněžní, přičemž peněžní nazýváme dle zákona o správě daní a poplatků příslušenstvím daně. Sankce v daňovém řízení můžeme rozdělit do čtyř skupin. Každá skupina má pak ještě určité podskupiny:

1. peněžní sankce (daňové pokuty, další pokuty, zvýšení daně; penále; úrok; náklady řízení)

2. sankce nepeněžní (zabavení věci; pozastavení činnosti)
3. sankce za nesplnění nepeněžité povinnosti (pokuty, zvýšení daně; pozastavení činnosti; další náklady řízení)
4. sankce vázící se k daňovému dluhu (penále; úrok; exekuční náklady) [1].

1. 2. 3. 3. Formy placení daní

Existuje několik forem, jak může daňový subjekt daň uhradit. Všechny tyto formy jsou si rovnocenné.

První formou placení daní je platba bankovním převodem. Dnem úhrady se stává den, kdy banka odepsala dlužnou částku z účtu daňového subjektu. Nejde tedy o den, kdy daňový subjekt podal příkaz k úhradě. Daňové povinnosti mají vždy přednost před ostatními závazky daňového subjektu.

Další možností jak může subjekt daň zaplatit je, že složí hotovost na úhradu daňové povinnosti přímo u banky. Den zaplacení je tedy dnem složení této hotovosti v bance. Tímto si vlastně zaručí jistotu, který den se bude brát za den zaplacení. Pokud banky tuto lhůtu nedodrží jsou povinny správci daně uhradit úrok ve výši diskontní sazby.

Nejrozšířenější úhradou závazku ke správci daně je v ČR stále úhrada v hotovosti poštovní poukázkou. Jde sice o poměrně zastaralou formu, ale daňový subjekt má díky ústřížku složenky pocit bezpečí, že nemůže být napadnut za nezaplacení svého závazku. Nemusí se také spoléhat na banku, která může udělat chybu. V případě, že by se tak stalo několikrát, mohlo by to ze strany správce daně na daňový subjekt vrhat špatné světlo. Úhrada poštovní poukázkou není však příliš oblíbená pro správce daně. Je totiž administrativně náročná. Ministerstvo financí ve spolupráci s Českou poštou dne 15. března 2006 uvedlo do provozu produkt, týkající se možnosti placení vybraného okruhu daní v úřadovnách České pošty prostřednictvím „daňové složenky“. Jde o projekt, který by měl zlepšit dobrovolné placení daní.

Teoreticky nejjednodušší úhradou daňové povinnosti je zaplacení daně přímo v pokladně správce daně. Praktické provedení takovéto úhrady v době kdy vrcholí

platby na daň, zabere subjektu dosti času, protože u pokladen se tvoří fronty a pokladní hodiny bývají dosti krátké.

V průběhu daňové exekuce může být platba uhrazena přímo vykonavateli. Toto je pro daňového dlužníka poslední možnost jak zabránit zabavení majetku.

Kolkovými známkami se spíše než daňová povinnost uhrazují poplatky např. za podání žádosti o posečkání daně, o prominutí daňového nedoplatku apod. Platebními známkami se hradí místní poplatky, na základě rozhodnutí obcí.

Dalším způsobem, jak uhradit daň je přeplatkem na dani jiné.

1. 2. 4. Vymáhací řízení

Celý proces správy daně by nebyl dostatečně účinný, kdyby správce daně neměl k dispozici prostředky, kterými by mohl daňový subjekt, resp. daňového dlužníka donutit, aby uhradil svoji splatnou daňovou povinnost. Základním donucovacím prostředkem je daňová exekuce. Vymáhací řízení je z časového hlediska poslední částí daňového řízení. Představuje jakousi pádnou tečku, která umožňuje státu, aby se za regulovaných a právně přesně specifikovaných podmínek domohl svého práva na peněžní prostředky z donucení.

Kvalitní vyměření daňových povinností, úspěšné vybírání a při nezaplacení splatného daňového nedoplatku rychlé vymáhání daní tvoří jádro celého daňového řízení. Malá účinnost vymáhání daňových nedoplatků má nejen negativní vliv na státní pokladnu, ale také vede ke snižování platební morálky daňových subjektů. Nízká úroveň vymáhacího řízení a pomalé trestní řízení je nutno vidět i z mezinárodního hlediska. Země s takovými parametry se stává vítaným útočištěm pro praní špinavých peněz a mezinárodní daňové zpronevěry. A tak potencionální síla vymáhání daní, jako určité represe, by měla mít i demonstrativní a tím preventivní účinky na ostatní daňové subjekty [1].

Vymáhací řízení je proces, ve kterém správce daně využívá zákonem stanovené prostředky k tomu, aby donutil daňový subjekt k úhradě daňového nedoplatku. Lhůta

pro vymáhání daně je stanovena na šest let od konce kalendářního roku, ve kterém byla daň splatná. Tato fáze řízení je sice nezbytná, avšak na rozdíl od předešlých částí řízení je pochopitelné, že neprovází každý výběr daně [2].

Má-li správce daně odůvodněnou obavu, že úhrada daně bude nedobytná nebo obtížně vymahatelná, může s uvedením důvodu vydat zajišťovací příkaz. K zajištění výběru daňových nedoplatků před výkonem daňové exekuce slouží obecné zástavní právo k věcem a pohledávkám daňového dlužníka nebo jeho věřitele. Zástavní právo uplatňuje správce daně rozhodnutím, ve kterém uvede, na kterou daňovou pohledávku a na které věci či pohledávky se zástavní právo vztahuje.

1. 2. 4. 1. Daňová exekuce

Základním donucovacím prostředkem, který využívá správce daně pro vymožení daňových nedoplatků je daňová exekuce. Tvoří jakési jádro vymáhacího řízení.

Kolem daňové exekuce se objevuje celá řada problémů. Tyto problémy plynou hlavně z toho, že zákon o správě daní o poplatků ji upravuje jen rámcově. Provedení exekuce se řídí občanským soudním řádem. Ten však bohužel není “šit na míru” daňové exekuci. Vymáhat daňový nedoplatek může jen ten správce daně, u kterého je nedoplatek evidován a nikdo jiný.

Samotné exekuci předchází písemná výzva správce daně k zaplacení daňového nedoplatku (příloha č. 3). V této výzvě musí být náhradní lhůta pro zaplacení daně a varování, že pokud subjekt nezaplatí přejde správce daně k vymáhání daňových nedoplatků. Písemná výzva však nesmí být zaměňována s upozorněním na nedoplatek, kdy správce daně upozorní subjekty, kteří vždy své závazky řádně uhrazovali, např. telefonicky, ústně nebo písemně, že jim vznikl nedoplatek na dani. Toto upozornění není formální procesní úkon. Ve výjimečných případech, kdy hrozí zmaření vymáhání daně, lze vymáhat i bez výzvy [1].

Daňovou exekucí provádí správce daně vymáhání daňových nedoplatků. Daňovou exekuci vykonává ten správce daně, u něhož je daňový dlužník evidován. Správce daně může o provedení exekuce požádat též příslušný soud. K daňové exekuci může správce

daně přikročit, popř. požádat o její provedení pouze tehdy, existuje-li exekuční titul. Exekučním titulem je

- vykonatelný výkaz nedoplatků, který sestaví správce daně z údajů evidence daní,
- vykonatelné rozhodnutí, jímž se ukládá peněžité plnění (obvykle se bude jednat o platební výměr nebo dodatečný platební výměr),
- splatná částka zálohy na daň, ať již v zákonné výši nebo ve výši a lhůtě stanovené správcem daně [5].

Výkon daňové exekuce je zahájen vydáním exekučního příkazu. Ten má stanovené přesné náležitosti a nesmí chybět ani vymezení exekučního titulu, údaj o tom jestli se vymáhá současně více jednotlivých dlužných povinností, náklady řízení a jaký byl zvolen způsob výkonu rozhodnutí. Exekuční příkaz musí být doručen daňovému dlužníkovi. Pokud se exekuce vykonává prostřednictvím dalších osob, např. zaměstnavatelem u srážky z příjmu, musí být exekuční příkaz doručen i jim. Vymáhá-li správce daně dluh na ručiteli, doručí exekuční příkaz jemu. Jestliže daňový dlužník či další osoby s exekučním příkazem nesouhlasí, mohou podat námitku a to do 15 dnů od doručení příkazu. Pokud byla zahájena exekuce bez výzvy k úhradě nedoplatku v náhradní lhůtě, je proti exekučnímu příkazu, ve stejné lhůtě, připuštěno odvolání. Exekuční příkaz může být odložen i bez žádosti daňového dlužníka a to v případě, že požádal o posečkání nebo o prominutí daňového nedoplatku nebo pokud se předpokládá, že daňový nedoplatek bude odepsán pro nedobytnost.

Ještě předtím než správce daně začne daňovou exekuci, musí rozhodnout ještě o jedné závažné věci tj. jakou formu exekuce zvolit, aby byla co nejsprávnější. Pod pojmem nejsprávnější si správce daně představuje, takové vymožení nedoplatku, aby bylo co nejrychlejší a nejspolehlivější a to při minimálních nákladech a při zachování zásady přiměřenosti (používání v daňovém řízení takových kroků, které povedou k naplnění cíle řízení, ale zároveň budou daňový subjekt co nejméně omezovat). Daňová exekuce rozlišuje tyto formy:

- prikázání pohledávky na peněžní prostředky u banky
- prikázání pohledávky na jiné pohledávky
- srážka z příjmu (mzda nebo jiný pracovní příjem)
- srážka z příjmu (některé sociální dávky)

- prodej majetku (movitého, nemovitého)

Výkonem daňové exekuce je pověřen exekutor. Ten může exekuci ukončit dle vlastního rozhodnutí, pokud mu dlužník částku, která má být exekuvována uhradí v hotovosti.

Jelikož je exekuce velice složitá vyplývá z toho, že je i velice nákladná. Tyto náklady vznikají na straně správce daně, ten je však prostřednictvím exekučních nákladů přenáší na daňový subjekt. Exekuční náklady se vymáhají spolu s daňovým nedoplatkem a jeho příslušenstvím. Při vypořádání výtěžku exekuce však exekuční náklady nemusí být ještě známy. Proto je správce daně oprávněn vybírat je zálohově, a teprve až bude možné je přesně stanovit, vyčíslí rozdíl a předepíše ho k úhradě. Z hlediska času je však nutné, aby alespoň část nákladů kryl správce nejprve z vlastních zdrojů, potom je oprávněn si je přímo srazit z osobního účtu daňového dlužníka. V některých případech se exekuce týká současně několika dlužníků, v tomto případě se náklady mezi ně rozpočítají podle poměru nedoplatků [1].

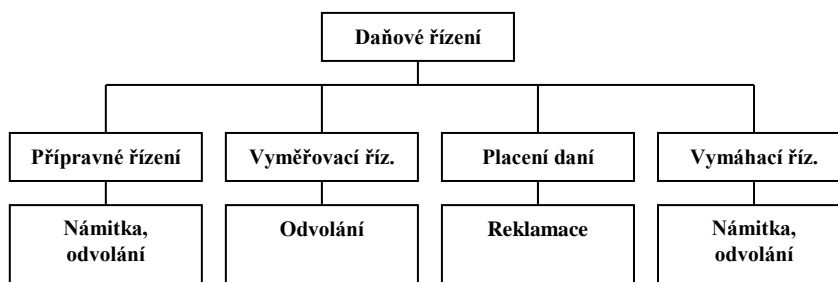
1. 3. Opravné prostředky [10]

Opravné prostředky jsou forma obrany či dovolání občana proti rozhodnutí státního orgánu. Opravné prostředky dělíme na řádné a mimořádné.

1. 3. 1. Řádné opravné prostředky

Řádné opravné prostředky se používají proti rozhodnutím, která nenabyla právní moci. Proti každému rozhodnutí, vůči kterému není použití opravných prostředků zakázáno, je možno použít právě jeden řádný opravný prostředek. Použití opravných prostředků je odlišné v jednotlivých fázích daňového řízení.

Schéma č. 1: Použití opravných prostředků v jednotlivých fázích daňového řízení

Zdroj: VANČUROVÁ, A. Daňová správa v ČR

Odvolání

Příjemce rozhodnutí se může odvolat proti stanovení daňového základu a daně správcem daně a proti jiným rozhodnutím, pro něž je to zákonem stanoveno nebo kde to zákon nevyklučuje. Odvolání se podává písemně nebo ústně do protokolu u správce daně, jehož rozhodnutí je odvoláním napadeno. Odvolání lze podat ve lhůtě třiceti dnů, není-li v zákoně stanoveno jinak, ode dne, který následuje po doručení rozhodnutí.

Správce daně rozhodne o odvolání sám, pokud mu vyhoví v plném rozsahu nebo i částečně. Pokud vyhoví v plném rozsahu, nelze se proti tomuto rozhodnutí odvolat. Pokud vyhoví částečně, proti tomuto rozhodnutí je přípustné odvolání. Správce daně může odvolání i zamítnout. Pokud odvolání zamítne, postoupí odvolání spolu s výsledky doplněného řízení, s úplným spisovým materiálem a s předkládací správou odvolacímu orgánu k rozhodnutí.

Stížnost

Má-li poplatník pochyby o správnosti sražené daně, požádá plátce daně ve lhůtě šedesáti dnů ode dne, kdy ke srážce došlo, o vysvětlení. V žádosti musí uvést důvody svědčící pro jeho pochybnosti. Plátce daně je povinen poplatníkovi sdělit požadované údaje a případnou chybu opravit (do 30 dnů po obdržení žádosti). Pokud poplatník nesouhlasí s postupem plátce daně, může podat stížnost přímo správci daně.

Námitka

Námitku může daňový subjekt uplatnit proti jakémukoliv úkonu správce daně v souvislosti s řízením vymáhacím a zajišťovacím. Námitka musí být podaná písemně nebo ústně a to ve lhůtě do třiceti dnů, není-li v zákoně stanoveno jinak, ode dne, kdy se o úkonu dozvěděl. Správce daně námitky posoudí, rozhodne o nich a toto rozhodnutí odůvodní. Proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat.

Reklamacce

Daňový subjekt může podat reklamaci v případě postupu správce daně při placení a evidenci daně. Reklamacce musí být opět podaná písemně či ústně a to ve lhůtě 30 dnů. Správce daně o reklamaci rozhodne a podá odůvodnění svého rozhodnutí.

1. 3. 2. Mimořádné opravné prostředky

Mimořádnými opravnými prostředky může subjekt korigovat pravomocná rozhodnutí. K mimořádným opravným prostředkům patří obnova řízení, přezkoumání daňových rozhodnutí, prominutí daně a opravy zřejmých omylů a nesprávností.

Obnova řízení

Obnovit řízení lze jen ukončené pravomocným rozhodnutím. Žádost na obnovu řízení může podat příjemce rozhodnutí nebo se obnoví z úřední povinnosti jestliže:

- vyšly najevo nové skutečnosti nebo důkazy, které nemohly být bez zavinění daňového subjektu nebo správce daně uplatněny již dříve v řízení a mohly mít podstatný vliv na výrok rozhodnutí,
- rozhodnutí bylo učiněno na základě podvrženého nebo zfalšovaného dokladu, křivé výpovědi svědka nebo křivého znaleckého posudku nebo rozhodnutí bylo dosaženo jiným trestním činem,
- rozhodnutí záviselo na posouzení předběžné otázky a rozhodl-li příslušný orgán o ní dodatečně v podstatných skutečnostech ovlivňujících výši stanovené daně nebo procesní postavení daňového subjektu jinak.

Žádost o obnovu řízení musí být podána do šesti měsíců ode dne, kdy se žadatel dozvěděl o důvodech pro obnovu řízení, nejpozději však před uplynutím lhůty, ve které zaniká právo daň vyměřit nebo doměřit. Tyto lhůty nelze prodloužit ani povolit navrácení v předešlý stav.

Prominutí daně

Daň může být prominuta zcela nebo částečně z důvodů nesrovnalostí vyplývajících z uplatňovaných daňových zákonů. Prominout daň může ministerstvo financí nebo správce daně byl-li tím od ministerstva zmocněn.

Přezkoumávání daňových rozhodnutí

Přezkoumání rozhodnutí se provádí na základě žádosti daňového subjektu nebo z úřední povinnosti. Žádost se podává v případě, že rozhodnutí správce daně je v rozporu s právními předpisy nebo se zakládá na podstatných vadách řízení, a okolnosti nasvědčují tomu, že došlo ke stanovení daně v nesprávné výši. Toto rozhodnutí může být zrušeno, nahrazeno jiným nebo změněno. Lhůta pro podání žádosti je do dvou let následujících po roce, v němž nabylo přezkoumávané rozhodnutí právní moci.

Opravy zřejmých omylů a nesprávností

Stanovenou daň správce daně rozhodnutím opraví či zruší na žádost nebo z úřední povinnosti, pokud byla stanovena někomu, kdo ji není povinen platit, eventuálně pokud došlo při stanovení daňové povinnosti k chybě v počítání, psaní nebo jinému omylu.

2. Použitá metodika

Základem pro zpracování analýz daňových nedoplatků, je studium literatury, právních předpisů a dostupných internetových zdrojů. Všechny využité prameny jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Pro praktické pochopení problematiky, je nezbytná konzultace s pracovníky finančního úřadu, kteří se tímto tématem dnes a denně zabývají.

Aby mohla být analýza provedena, je třeba získat statistické údaje. Tyto údaje jsou k dispozici díky vedeným statistikám ministerstva financí. V průběhu analýz budou statistická data slovně a graficky komentována. Po provedení rozborů daňových nedoplatků budou vyvráceny či potvrzeny základní hypotézy, tj. daňové nedoplatky každým rokem rostou; vymáhání daňových nedoplatků by mělo být efektivnější.

Metody a postup:

- studium odborné literatury a aktuálních internetových zdrojů
- získání prvotních statistických dat
- zmapování současné situace
- konzultace na finančním úřadě
- grafické vyhodnocení statistických dat v programu Excel
- slovní vyhodnocení zpracovaných dat
- formulace obecných závěrů, ověření hypotéz, doporučení.

3. Daňová povinnost a inkaso v ČR

Daňová povinnost, inkaso a daňové nedoplatky spolu bezprostředně souvisí. Pokud bude započatý růstový dlouhodobý trend inkasa daní může vést ke stabilizování či snížení daňových nedoplatků, i přestože růst nedoplatků na dani koresponduje s růstem daňové povinnosti. Proto si myslím, že je účelné zabývat se touto problematikou ještě předtím, než začnu rozebírat samotné nedoplatky.

V roce 2004 inkaso i daňové povinnosti téměř u všech daní nové daňové soustavy vzrostly, což signalizuje příznivý trend. Výjimkou byla jen daň z příjmu právnických i fyzických osob vybíraná podle zvláštní sazby, daň silniční a daň dědická.

Dá se říci, že inkaso daně a tudíž i předepisované daňové povinnosti každoročně stoupají. Má to za následek hlavně zlepšující se stav ekonomiky, pozitivní efekty přijatých legislativních úprav, příznivé výsledky hospodaření, rostoucí podíl zahraničního kapitálu.

Růst ekonomiky přináší nárůst mezd jak ve veřejném sektoru tak i podnikatelské sféře. Nárůst příjmů z podnikání zvyšuje vykazovaný základ daně podnikajících daňových subjektů, postupně klesá procento uplatňovaných ztrát z předchozích let a daňové subjekty začínají vykazovat zisk, který vede k růstu daňového inkasa.

V oblasti legislativy pozitivně působí změny přijaté v roce 1998 a dále zpřesněné v roce 2001, které se týkají tvorby rezerv, operací s cennými papíry atd. Tyto úpravy výrazně omezily možnost legální "optimalizace" daňové povinnosti. V roce 2004 se v inkasu daně projevilo snížení sazby daně z 31% na 28%. Hlavní dopad na výši daňového inkasa lze očekávat v roce 2005 a v letech následujících, ve kterých došlo k dalšímu snížení sazby daně postupně až na 24% v roce 2006. Na inkaso DPH v roce 2004 měl také vliv přesunu zboží a služeb ze snížené sazby do sazby základní [12].

Významnou roly hraje podíl zahraničního kapitálu. Růst investic zahraničních firem má z velké části za následek vstup České republiky do Evropské unie. Díky zahraničním firmám, ale i v důsledku ekonomického rozvoje velkých výrobních podniků (např. stavebních) a dopravních firem se zvyšuje množství pracovních míst, roste počet

zaměstnanců a v důsledku toho se zvyšuje i počet poplatníků a plátců daně. V souvislosti s tímto problémem nelze opomenout ani poskytování příspěvků podnikatelům ze strany úřadů práce na zřízení nových pracovních míst.

Na růst inkasa daní mají kladný vliv také probíhající kontrolní a vyhledávací činnosti územních finančních orgánů.

I když pozitivní faktory převažují, je nutné se zmínit i o existenci negativních faktorů. Mezi které patří zejména, uplatňování ztrát za minulá období, uplatnění slev na dani z titulu investiční pobídky, výhody jež poskytuje zákon o dani z příjmu (snížení základu daně o úroky z úvěrů ze stavebního spoření a hypotečních úvěrů, o příspěvky na penzijní připojištění a soukromé životní pojištění). U daně silniční má na inkaso negativní vliv snížení sazby daně u vozidel splňujících limity EURO 2 a EURO. Na inkaso daně dědické záporně působila novela zákona, kdy příbuzní v řadě přímé a manželé jsou od této daně plně osvobozeni.

4. Analýza vývoje daňových nedoplatků v ČR

Územní finanční orgány v postavení správce daně evidují u všech daňových subjektů jejich daňové a platební povinnosti, úhrady nebo zániky daňových a platebních povinností a z toho vyplývající přeplatky a nedoplatky. Daňové nedoplatky představují souhrnnou částku daňovým subjektem včas neuhrazené splatné daně a po dni splatnosti daně také částku příslušenství daně k určitému dni sledování.

4. 1. Důvody vzniku nedoplatků

Nejzávažnějším problémem je špatná hospodářská a platební situace poměrně velkého množství podnikatelů. Leckteří z nich nemají dostatečný majetek nebo jsou dlouhodobě přeúvěrováni.

Neopomenutelné je, že řada podnikatelských subjektů sleduje a využívá legislativní mezery.

Zvyšuje se množství daňových dlužníků, kteří vstupují do likvidace nebo konkurzu, aniž by byl evidován jakýkoliv majetek.

Přibývá počet případů, kdy se jedná o nedobytné daňové pohledávky. To má za následek růst prodejů zadlužených obchodních společností (především s. r. o.) osobám nemajetným, se sníženou způsobilostí chápat důsledky právních úkonů nebo se adekvátně účastnit daňového řízení.

Velice pracné a namáhavé je vyhledávání a zjišťování zdrojů při vymáhání značného množství nezaplacených blokových pokut, ukládaných zejména dopravními inspekto-ráty Policie České republiky, přičemž nerozumné je to, že jednotlivé vymáhané obnosy jsou v majoritě případů nižší než náklady vynaložené finančními úřady na výkon daňové exekuce.

Proslulý je především problém úmyslného a skrytého tunelování firem. Subjekty se do poslední chvíle chovají nenapadnutelně a nedoplatky vznikají až po převodech

majetku do jiného právního subjektu. Jakmile se zahájí vymáhání nedoplatků, obvykle již není u těchto subjektů postižitelný majetek.

Mnoho daňových dlužníků výrazně potlačí resp. ukončí svou podnikatelskou činnost, aniž by uhradily své závazky vůči státnímu rozpočtu. Nejhorší je to, že pak pokračují v podnikání v nově zřízených firmách se stejným předmětem činnosti.

Řada daňových dlužníků nemá exekuci postižitelný majetek, popř. majetek mají, ale je velmi náročné jej vyhledat a zajistit. Problém zde je, že daňoví dlužníci často dělají vše pro to, aby se zbavili svého majetku s úmyslem vyhnout se daňové exekuci. Problémy jsou s převody nemovitostí na rodinné příslušníky či dceřinné společnosti ještě před vznikem daňových nedoplatků.

Další vážnou příčinou je růst skutečné i předstírané platební neschopnosti subjektů. Největšími dlužníky jsou z hlediska počtu případů a dlužných částek společnosti s ručením omezeným. Právě u těchto obchodních společností se v největší míře projevuje snaha o zmanipulování finančních i majetkových transakcí.

Stále nejsou legislativně dořešeny otázky související se správou majetku státu a z hlediska vymáhání přetrvává problém tzv. zbytkových státních podniků, kde jsou ponechávány značné dluhy, pohybující se řádově ve stovkách miliónů korun.

Podstatným problémem, dopadajícím na daňovou správu v oblasti vymáhání pohledávek, patří nesoulad legislativních norem ve vazbě na procesní stránku daňového řízení, především ve vztahu k zákonu o konkurzu a vyrovnání, k občanskému soudnímu řádu (např. nemožnost exektovat celou řadu majetku) atd.

Daňové nedoplatky, následně zjištěné daňovou kontrolou, způsobuje i řada podvodů (podvody v účetnictví, krácení daně počítáním neoprávněných nákladů, zatajování tržeb, což se dá poměrně snadno zjistit ještě několik let nazpět apod.)

4. 2. Vývoj daňových nedoplatků za období 1993 - 2004

K 1. 1. 1993 vstoupila v platnost v ČR nová daňová soustava, která má jinou strukturu daňových výnosů, nežli soustava platná do 31. 12. 1992. Z tohoto důvodu finanční úřady přistoupily k rozdělení evidenci daňových výnosů nové daňové soustavy a staré daňové soustavy.

Pro zjednodušení nejsou rozepisovány jednotlivé daně, ale budou uvedeny sumárně a to vždy za každý rok. Jsou však zohledněny jednotlivé daňové soustavy. Tedy nová a stará.

Jak to vypadá s daňovými nedoplatky v ČR od zavedení nové soustavy nám ukazuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Přehled daňových nedoplatků v ČR v letech 1993 – 2004 (v mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Nové daně	9,9	16,7	26,6	40,9	52,6	68,2	82,6	91,3	92,6	97,1	93,5	97,8
Staré daně	17,2	14,8	13,3	14,1	12,7	12,6	15,3	7,8	6,8	6,6	6,3	5,6
Celkem	27,1	31,5	39,9	55,0	65,3	80,8	97,9	99,1	99,4	103,7	99,8	103,4

Zdroj: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-1A60D844/cds/xsl/325.html?year=0>

Jak je zřetelně vidět z následujícího přehledu, tak daňové nedoplatky prodělaly od roku 1993 rapidní nárůst.

Z tabulky č. 1 je zřejmé, že za období od r. 1993 až 1998 byl postupný trend nárůstu hodnoty neuhrazených daňových povinností, a to hlavně u daní nové daňové soustavy platné od 1. 1. 1993. Docházelo postupně k přenosu a kumulaci části hodnoty neuhrazených a dosud nepromlčených daňových povinností z předchozích let do celkové hodnoty evidovaných daňových pohledávek v příslušném období.

Meziroční růst hodnoty daňových pohledávek od roku **1995** byl přibližně kolem **25 %** (roční průměr je asi 14 mld. Kč). Výjimkou je rok **1996**, kde meziroční nárůst objemu daňových pohledávek byl ve srovnání s předchozím rokem téměř **40 %** a u daní nové

daňové soustavy překročil hodnotu **50 %**. Na hodnotu růstu daňových nedoplatků působilo mnoho vlivů. Mezi něž patří nejen vážná ekonomická situace, která v těchto letech nastala, jež měla stále větší dopad na platební schopnost, resp. neschopnost platit daně u poměrně velké části podnikatelských subjektů. Vliv měla samozřejmě i daňová morálka subjektů, ale také úroveň kvality, efektivnosti a účinnosti práce územních finančních orgánů a bezesporu též výkonnost dalších státních orgánů České republiky, např. orgánů činných v trestním řízení, soudů apod.

Dlouhodobější hodnocení ukazuje, že největší nárůst daňových nedoplatků byl, jak už jsem se zmínila výše, zaznamenán v roce 1996, hlavně v důsledku podstatného zvýšení rozsahu doměřených daňových povinností na základě výsledků daňových kontrol. K výraznějšímu **snížení tempa meziročního růstu** daňových nedoplatků došlo v průběhu let **2000 až 2001**.

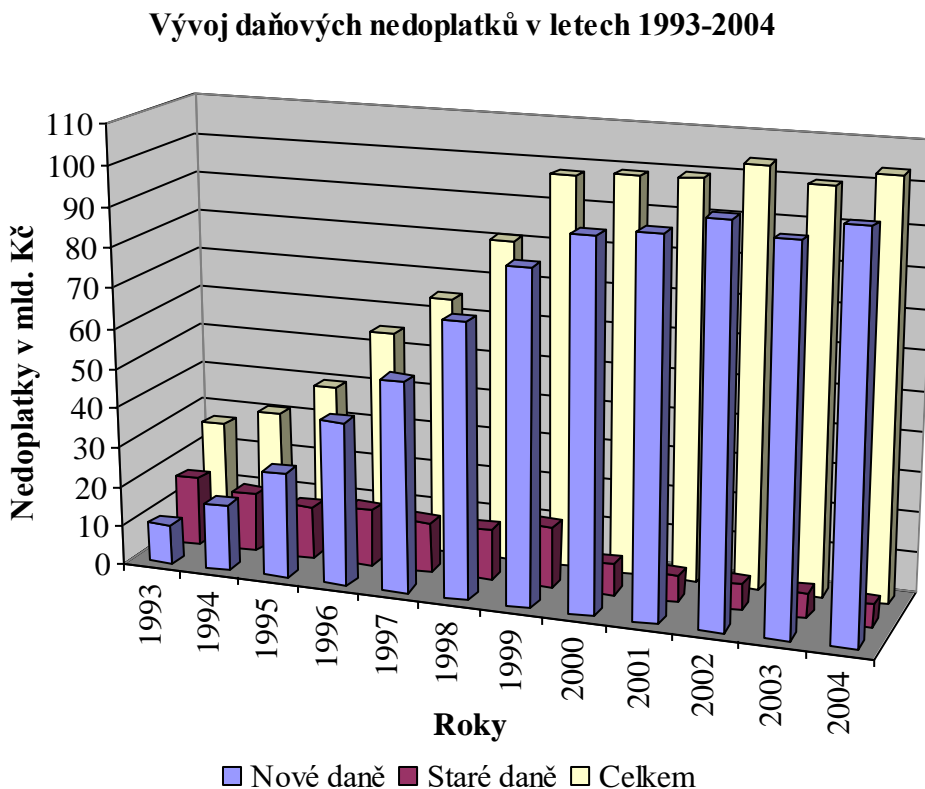
V posledních pěti letech je nárůst daňových nedoplatků poměrně stabilizován. A to díky tomu, že v předešlých letech byl započatý růstový trend inkasa daní. Tento trend začal již v roce 1998. Je potvrzením dlouhodobého efektu legislativních úprav, přijatých od roku 1998 a dále zpřesněných od roku 2001, které do určité míry omezily možnosti pro legální vyhnutí se daňové povinnosti (tvorby rezerv, operace s cennými papíry apod.). Zlepšila i platební morálka subjektů.

O trochu větší nárůst daňových nedoplatků v roce 2002 oproti roku 2001 má za následek povodňová situace, která zastihla řadu daňových subjektů.

V roce **2003** objem daňových nedoplatků zaznamenal dokonce **pokles**. Vývoj daňových nedoplatků v roce 2003 lze tedy z dlouhodobého pohledu hodnotit velmi příznivě, neboť poprvé došlo k meziročnímu snížení daňových nedoplatků. Tento pozitivní výsledek je následkem klesajícího tempa meziročního růstu daňových nedoplatků za období let 1997 až 2003. V roce 2003 se také pozitivně projevila možnost prominutí penále a úroků při uhrazení daňových nedoplatků vzniklých v době od 1. ledna 1993 do 31. prosince 2001 ve lhůtě stanovené sdělením Ministerstvem financí, v této souvislosti došlo v poprvé v historii nové daňové soustavy k meziročnímu poklesu nedoplatků.

Celou situaci přehledně zachycuje graf. č. 1

Graf č. 1:

Zdroj: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-1A60D844/cds/xsl/325.html?year=0>

Z grafu vyplývá, že na nárůstu daňových nedoplatků se v rozhodující míře podílejí neuhrazené daňové povinnosti na daních **nové daňové soustavy**. V současné době se tato hodnota pohybuje okolo **94,6 %**. **Stará daňová soustava** se tedy podílí jen **5,4 %**. Neuhrazené daňové povinnosti u staré daňové soustavy každoročně klesají. Za následek to má hlavně to, že některé nedoplatky byly již promlčeny a hlavně řada nedoplatků byla odepsána pro nedobytnost či se po dlouhém úsilí podařilo pohledávky uspokojit z vymáhacího řízení.

4. 3. Vývoj daňových nedoplatků k 31. 12. 2004

Vývoj daňových nedoplatků v roce 2004 lze z dlouhodobého hlediska hodnotit stabilizovaně, i přestože se nepodařilo dosáhnout poklesu daňových nedoplatků jako v roce 2003. Stabilizovaný vývoj je následkem klesajícího tempa meziročního růstu daňových nedoplatků za období let 1997 – 2004.

Tabulka č. 2: Přehled podílu daní na daňových nedoplatcích v ČR za rok 2004

Druh daňového příjmu	Mld. Kč
Daně staré daňové soustavy	5,588
DPH	38876
Daň spotřební	4,003
Daň z příjmů PO	19,246
Daň z příjmů vybíraná srážkou	0,371
Daň silniční	0,999
Daň dědická	0,011
Daň darovací	0,323
Daň z převodu nemovitostí	5,015
Ost. Příjmy, odvody, pokuty a popl.	8,351
Daň z příjmu FO - podnikatelé	13,987
Daň z příjmů FO - záv. činnost	5,387
Daň z nemovitostí	1,194
Celkem	103,351

Zdroj: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-33216A70/cds/xsl/9_1983.html?year=0

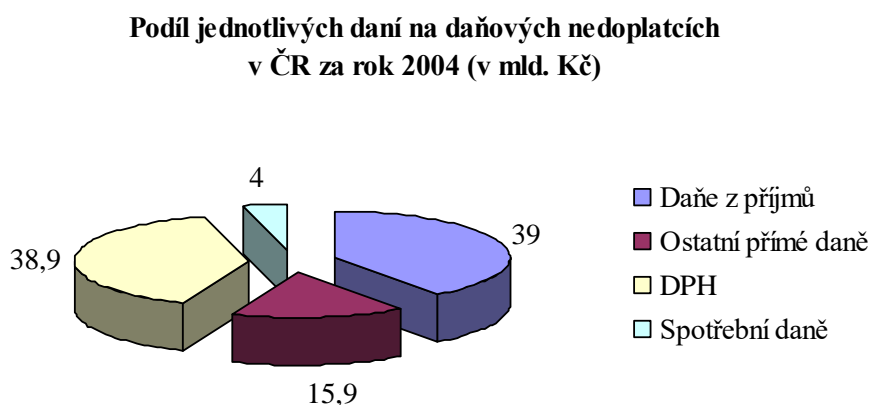
Jak můžeme vidět z tabulky č. 2, tak celkový objem daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány v České republice k 31. prosinci 2004 dosáhl **103,4 mld. Kč**, z toho na daních **nové daňové soustavy** činil **97,8 mld. Kč** a na daních **staré daňové soustavy** **5,6 mld. Kč**. V porovnání s rokem 2003 vzrostla celková kumulovaná výše daňových nedoplatků z 99,8 na 103,4 mld. Kč, tj. o 3,6 mld. Kč (u nových daní se zvýšila o 4,3 mld. Kč, u starých daní se snížila o 0,7 mld. Kč).

Analýza daňových nedoplatků ukazuje rozdílnost dynamiky jejich vývoje podle jednotlivých druhů příjmů, a to zejména u daní nové daňové soustavy, které se člení na daně přímé a nepřímé. Údaje za rok 2004 dokládají, že větší objem daňových nedoplatků nových daní je vykazován u **přímých daní**. Jejich výše dosáhla **54,9 mld. Kč**, což je **53,1%** z celkového objemu daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány v České republice. V porovnání s vývojem v roce 2003 vzrostl jejich objem o 1,1 mld. Kč. Nejvyšší suma nedoplatků této kategorie daní je evidována na daních z příjmů. Jejich výše dosáhla za rok 2004 částku 39,0 mld. Kč. U ostatních přímých daní (majetkové daně, daň silniční a ostatní příjmy, odvody a poplatky) dosáhl objem daňových nedoplatků za rok 2004 částku 15,9 mld. Kč, což je zhruba o 0,4 mld. Kč více než v minulém roce.

U **nepřímých daní** dosáhl objem daňových nedoplatků v roce 2004 **42,9 mld. Kč** a proti minulému roku zde byl zaznamenán růst o 1,3 mld. Kč. Hlavní skupinu zde tvoří nedoplatky na dani z přidané hodnoty, jejichž hodnota dosáhla 38,9 mld. Kč. Pozitivní vývoj byl zaznamenán u spotřebních daní, kde meziroční objem daňových nedoplatků v evidenci územních finančních orgánů klesl z 4,2 mld. Kč na asi 4 mld. Kč za rok 2004. Situaci podílu nejpodstatnějších daní zachycuje graf. č. 2

Graf č.2

5. Vymáhání daňových nedoplatků v ČR

Podstatná část nedoplatků je vybrána na základě exekučních řízení postupem podle § 73 zákona o správě daní a poplatků. Určitá část bývá vybrána pracovníky správce daně, po převzetí nedoplatků k vymáhání, ještě před provedením exekuce (na základě výzev k zaplacení daňových nedoplatků v náhradní lhůtě, osobního doručení upozornění na nedoplatek, osobních jednání s daňovými dlužníky apod.).

Vymáhání daňových nedoplatků je nejsložitější fází daňového řízení. Mělo by probíhat co nejefektivněji, jelikož malá účinnost exekučních prostředků má nejen negativní vliv na státní pokladnu, ale také vede ke snižování platební morálky daňových subjektů, což má vliv na růst daňových nedoplatků. Z mezinárodního hlediska to na zemi s takovými parametry vrhá špatné světlo a může dojít i k tomu, že bude útočištěm pro praní špinavých peněz.

Tabulka č. 3 ukazuje, jak se daří vymáhat daňové nedoplatky v ČR.

**Tabulka č. 3: Objem nedoplatků vymáhaných a vymožených
v letech 1993 – 2004 v ČR**

Rok	Nedoplatky vymáhané	Nedoplatky vymožené	Nedoplatky celkem
1993	5,82	1,10	27,1
1994	10,67	2,21	31,5
1995	17,28	2,65	39,9
1996	22,65	2,90	55
1997	29,01	4,24	65,3
1998	31,38	3,96	80,8
1999	33,13	4,24	97,9
2000	40,86	4,48	99,1
2001	46,22	6,72	99,4
2002	48,49	3,83	103,7
2003	54,16	3,96	99,8
2004	64,39	4,07	103,4

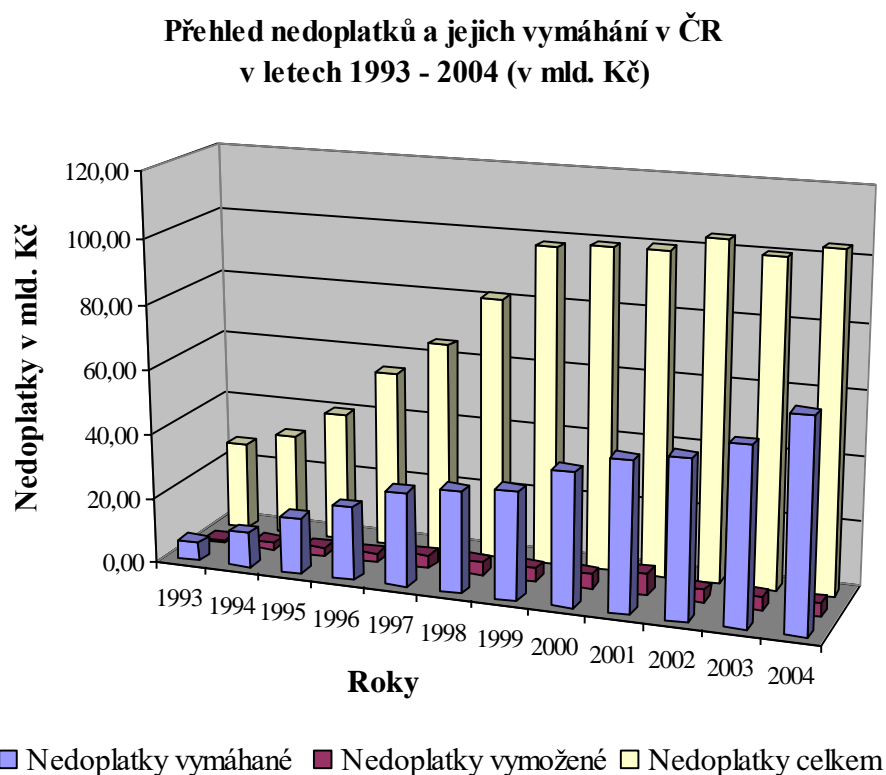
Údaje v tabulce ukazují, že v období let 1993 až 2004 se každoročně zvyšoval objem daňových nedoplatků **ve vymáhání**. Nejvyšší meziroční růst vymáhaných daňových nedoplatků byl dosažen v roce 2000 (o 7,7 mld. Kč) a v roce 2004 (o 10,2 mld. Kč). Naopak nejmenší meziroční růst byl zaznamenán v roce 2002, kdy objem vymáhaných daňových nedoplatků vzrostl oproti předchozímu roku o 2,3 mld. Kč. Každým rokem se počet vymáhaných nedoplatků zvyšuje. K 31. 12. 2004 vymáhaly územní finanční orgány téměř **64,4 mld. Kč** daňových nedoplatků (tj. 62,3% z celkového objemu daňových nedoplatků).

Z tabulky jasně vyplývá, že nedoplatky ve vymáhacím řízení sice rok od roku rostou, ale skutečně je vymožena jen mizivá část z objemu vymáhaných nedoplatků. Celková částka **vymožených** daňových nedoplatků za rok 2004 se v porovnání s předchozím rokem mírně zvýšila o 113 mil. Kč a dosáhla skoro **4,1 mld. Kč**.

Dosahované objemy vymožených daňových nedoplatků v posledních letech ukazují, že i přes vynaložené úsilí při zajišťování výkonu správy daní v této oblasti, jak při výkonu daňových exekucí prováděných finančními úřady, tak při uplatňování těchto pohledávek u soudů, soudních exekutorů nebo v řízeních o konkursu a vyrovnání, se územním finančním orgánům nedaří dosáhnout dlouhodoběji výraznějšího zvýšení objemu vymožených daňových nedoplatků. Na straně územních finančních orgánů lze rezervy hledat především v poměrně vysokém objemu daňových nedoplatků, které byly sice předány k vymáhání, avšak z různých příčin u nich nedošlo ve sledovaném období k zahájení vymáhání.

Přehledný vývoj vymáhaných a vymožených pohledávek poskytuje graf č. 3.

Graf č. 3:

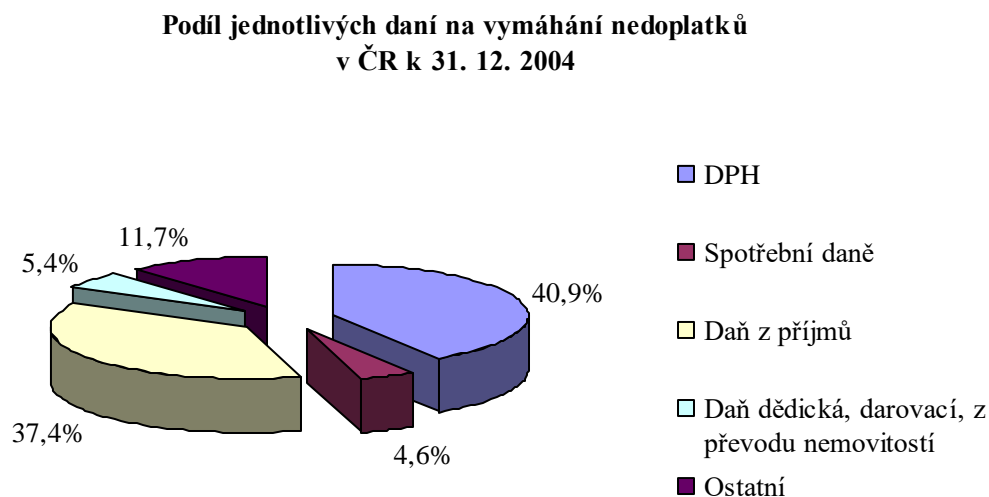
Zdroj: <http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-1A60D844/cds/xsl/325.html?year=0>

Přestože územní finanční orgány věnují této problematice stále větší pozornost, ukazují údaje v tabulce a srovnání s analýzou vývoje daňových nedoplatků, že dosažený výsledek vymožených nedoplatků není stále uspokojivý. Činnost správců daní byla z hlediska posuzování objemu vymáhaných a zejména vymožených daňových nedoplatků dosud málo účinná a efektivní. V posledních letech se sice daří vymáhat nedoplatky lépe, ale situace v této oblasti je stále závažná. Správci daní jsou úspěšnější při vymáhání menších dlužných částech v intervalu od 1,0 mil. Kč do 10,0 mil. Kč. U nedoplatků v pásmu nad 10 mil. Kč je úspěšnost vymožení výrazně nižší, mnohé daňové dluhy v tomto pásmu jsou nedobytné a nebo vymahatelné jen z části. Kvalifikovaný odhad nedobytných daňových nedoplatků je cca ve výši **62 mld. Kč**, tj. **60,2%** z celkového objemu daňových nedoplatků evidovaných územními finančními

orgány k 31. 12. 2004. Na daních **staré** daňové soustavy je jich nedobytných téměř **90%**.

Podíl jednotlivých daní, které se na vymáhání nedoplatků podílejí nejzásadněji ukazuje graf č. 4

Graf č. 4

Zdroj: http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-AC61C2D8/cds/xsl/9_1984.html?year=0

Největší objem vymáhaných i vymožených daňových nedoplatků evidovaných na daních nové daňové soustavy je vykazován u **daně z přidané hodnoty** a to **26,4 mld. Kč**, tj. **40,9%** z celkové sumy daňových nedoplatků ve vymáhání. Vyšší objem daňových nedoplatků ve vymáhání je evidován i u **daní z příjmů**. V souhrnu činila jejich výše **24,1 mld. Kč**, tj. **37,4%** z celkové sumy daňových nedoplatků ve vymáhání. U **daně dědické, darovací a z převodu nemovitostí** je vymáháno **3,5 mld. Kč**, tj. **5,4 %**. Nejméně příznivý stav je u spotřebních daní, kde bylo k 31. 12. 2004 vymáháno **2,9 mld. Kč** daňových nedoplatků, tj. **4,6%** z celkové sumy daňových nedoplatků ve vymáhání.

Z celkového objemu daňových nedoplatků ve vymáhání jich bylo k 31. 12. 2004 evidováno na daních **45,3 mld. Kč**, tj. **70,3%**. Na příslušenství daní jich bylo evidováno **19,1 mld. Kč**, tj. **29,7%**.

5. 1. Exekuce v praxi

Jelikož je exekuce základem vymáhacího řízení, budu se snažit v této části velice stručně popsat praktický postup orgánů státní správy při jednotlivých formách tohoto nástroje vymáhání. Stručně proto, že každá z forem je velice rozsáhlá a mohla by být samostatnou náplní této práce.

5. 1. 1. Exekuce formou přikázání pohledávky na peněžní prostředky na účtech daňových dlužníků vedených u bank

Vymáhání daňových nedoplatků formou přikázání pohledávky na peněžní prostředky daňových dlužníků na účtech vedených u bank je nejpoužívanější, procesně jednoduchá, všeobecně použitelná, velice efektivní (může ji provádět i jediná osoba) forma exekuce.

Celý proces začíná na základě výkazu o nedoplatcích (příloha č. 2). Exekuce může být provedena samozřejmě jen pokud je na účtu částka v celkové hodnotě nedoplatku nebo alespoň jeho část. Celý proces exekuce začíná tím, že správce daně zašle bankám u nichž předpokládá vedení účtů, výzvu k součinnosti třetích osob, pomocí níž zjistí, zda má dlužník nějaké účty, u jaké banky a jakou částkou na účtu disponuje. Další krok, který následuje je odpověď z banky na výzvu. Na základě kladné odpovědi, vydá finanční úřad exekuční příkaz (příloha č. 4). Ode dne, kdy byl bance doručen, jsou prostředky na účtu blokovány ve prospěch správce daně. Ještě předtím než exekuční příkaz nabude právní moci, může se daňový dlužník na základě exekučního příkazu, který byl doručen i jemu odvolat, ale pouze v případě, že mu nebyla před exekučním příkazem doručena výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě. Lhůta pro odvolání je 15 dní od doručení příkazu. Pokud tato výzva před exekučním příkazem doručena byla, může podat pouze námitku a to do 15 dní od doručení exekučního příkazu. V praxi je toto běžnější. Poté co nabude exekuční příkaz právní moci, je bance doručeno rozhodnutí o nabytí právní moci. Na základě toho banka odepíše příslušnou částku

z účtu daňového dlužníka a připisuje ji na účet správce daně. Pokud byl na účtu dostatek peněžních prostředků byl exekuční příkaz splněn a tím zaniká. V případě, že na účtu nebyl dostatek peněz, exekuční příkaz byl splněn jen částečně. Jestliže do 6 měsíců přijdou na účet dlužníka nějaké další prostředky, banka je přepíše na účet správce daně. Nebude-li dluh do této doby uhrazen, tak po 6 měsících příkaz zaniká a správce daně bude hledat další možnosti jak daňový nedoplatek vymoci.

Obdobná je exekuce na jiné pohledávky. Místo banky zde však vystupuje odběratel dlužníka. Z tohoto důvodu zde tato forma nebude rozebírána.

5. 1. 2. Exekuce srážkou ze mzdy, jiné odměny za závislou činnost nebo náhrady za pracovní příjem, důchody, sociální a nemocenské dávky, stipendia apod.

Tento způsob exekuce je poměrně náročný a u velkých nedoplatků i zdoluhavý. Tato forma je vhodná pro nižší nedoplatky, nedoplatky pouze fyzických osob. Je náročná na výpočet výše srážky. Efektivita daňových exekucí na srážku ze mzdy, jiné odměny za závislou činnost nebo náhrady za pracovní příjem, důchody, sociální a nemocenské dávky, stipendia apod. je ovlivňována vyšší nezaměstnaností a nestabilitou pracovních míst v některých regionech.

Jak vyplývá z názvu, nejdříve musí správce daně zjistit, odkud daňový dlužník pobírá příjem. Pro zjednodušení bude uvedena jen mzda, jelikož je tato forma nejběžnější. Jako v předchozím případě ke zjištění výše mzdy a zaměstnavatele, který ji vyplácí, využívá správce daně výzvu k součinnosti třetích osob. V případě, kdy chce správce provést exekuci srážkou ze mzdy vyzývá k součinnosti zdravotní pojišťovny, které žádá o uvedení plátce pojistného. Na základě odpovědi z pojišťovny vydá správce daně exekuční příkaz, který odešle dlužníkovi. Exekuční příkaz musí samozřejmě odeslat i zaměstnavateli a to spolu s přílohou výzva plátcí, kterou zaměstnavatel vyplní a odešle zpět finančnímu úřadu. Ten tak získá údaje o čisté mzdě, počtu vyživovaných osob atd. Prostřednictvím těchto údajů pak kontroluje zaměstnavatele, zda sráží dlužníkovi správnou částku na úhradu nedoplatku. Jakmile dostane zaměstnavatel exekuční příkaz, zablokuje zaměstnanci patřičné částky nevyplacených mezd do té doby, než příkaz nabude právní moci. Po obdržení vyrozumění o nabytí právní moci, poukáže příslušnou částku na účet správce daně. Po splacení celé částky, je exekuční příkaz splněn a zaniká.

5. 1. 3. Exekuce prodejem movitých věcí

Exekuci prodejem movitých věcí bych charakterizovala jako formu, která citelně zasahuje do dlužníkovy soukromí, je časově náročná, má vysoké nároky na prostory a organizaci, je zde nejistota vymožení nedoplatku. Následuje vždy, až když dvě předchozí formy nejsou možné.

V případě, že forma exekuce příkázáním pohledávky na peněžní prostředky daňového dlužníka na účtech vedených u bank a exekuce srážkou ze mzdy nejsou možné nebo jsou uspokojeny jen částečně, přistoupí správce daně ke zjišťování majetkových poměrů dlužníka a hledá vhodné věci, které by mohly být předmětem exekuce. První fází této formy je příprava exekuce do které spadá vystavení exekučního příkazu na prodej movitých věcí, zajištění potřebných prostředků (krabice, lepicí pásky, zajištění skladu na zabavené věci apod.), osob (např. pracovníci finančního úřadu, nezúčastněná osoba - pracovník obecního úřadu, policie ČR) a naplánování času.

Druhou fází je samotné provedení exekuce, při níž je proveden soupis movitých věcí, ve kterém je uveden seznam zabavených věcí; zda jsou věci označeny a ponechány na místě nebo označeny a odvezeny do skladu. Označení se provádí většinou polepením lepicími štítky s uvedením čísla pod kterým jsou uvedeny v seznamu soupisu movitých věcí. Soupis movitých věcí musí být podepsán vykonavateli – pracovníky finančního úřadu, dlužníkem, nezúčastněnou osobou a dalšími přítomnými osobami. Zabavené věci se buď nechají na místě a nebo se odvezou do skladu finančního úřadu. Ponechání věcí na místě se však činí v ojedinělých případech. Pro správce daně je vždy daleko jistější, když má zabavené věci pod svou kontrolou.

Další fází je příprava dražby. Finanční úřad musí zajistit ocenění věcí, které provádí buď sami pracovníci finančního úřadu a nebo soudní znalec. Poté co jsou věci oceněny vystaví správce daně dražební vyhlášku. Po tom co je dražba dostatečně propagována nastane samotná dražba movitých věcí. Vyvolávací cena je 1/3 odhadní ceny. (Díky tomuto faktu to často v praxi bývá tak, že jakmile se dlužník dozví o připravované exekuci, raději dlužnou částku uhradí v hotovosti, neboť 1/3 odhadní ceny je pro něj velice nevýhodná). Dražební vyhláška se doručí dlužníkovi a vyvěsí se na úřední desce finančního úřadu a úřední desce obecního úřadu, kde má dlužník trvalý pobyt. V zájmu finančního úřadu je, aby se o konání dražby dozvědělo co nejvíce lidí, proto hojně

využívá oznámení v denním tisku, internetových stránkách, rozhlase apod. Dražba se řídí dražebním řádem. Probíhá nejčastěji v odpoledních hodinách, aby se jí mohlo zúčastnit co nejvíce lidí. Osoba, která se chce dražby zúčastnit musí být starší osmnácti let a musí se prokázat průkazem totožnosti. Dražit nesmí osoby uvedené v dražebním řádu. V praxi to probíhá tak, že ředitel finančního úřadu většinou vydá zákaz dražit všem pracovníkům tohoto úřadu. Dražba probíhá do té doby, než je uhrazen nedoplatek. Tímto okamžikem dražba končí. Nevydražené věci jsou vráceny dlužníkovi. Pokud se vydraží všechny věci a nedoplatek stále není uhrazen, hledá se další možnost vymáhání. Většinou se však všechny věci nepovedou vydražit a nedoplatek stále trvá. V tomto případě následuje opětovná dražba, která může být i několikrát. Pokud se opakovaně věci nevydraží, vrátí se dlužníkovi a hledá se jiný způsob vymáhání nedoplatku.

5. 1. 4. Exekuce prodejem nemovitostí

Exekuce prodejem nemovitostí je nejsložitější, časově nejnáročnější, má úzkou možnost použití, ale má vysokou výtěžnost na jeden případ. V praxi je nejméně používaná. Uhrazují se jí nedoplatky řádově sta tisíců a výše. Pokud by šlo o nedoplatky nižší jednalo by se o nepřiměřený způsob exekuce, která může být uhrazena exekucí na prodej movitých věcí.

Aby mohla být provedena exekuce prodejem nemovitostí musí znát finanční úřad přesné označení nemovitosti a musí si být jistý tím, že se jedná o nemovitost patřící dlužníkovi. To lze zjistit z výpisu z katastru nemovitostí. Pokud jsou splněny obě podmínky vydá finanční úřad exekuční příkaz na prodej nemovitosti. Ten obsahuje označení nemovitosti, zákaz dlužníkovi, aby převedl nemovitost nebo ji zatížil a příkaz, aby dlužník do 15-ti dnů oznámil, zda a kdo má k nemovitosti předkupní právo. Exekuční příkaz se doručí dlužníkovi a příslušnému katastrálnímu úřadu. (Stejně jako u předchozí formy exekuce, jakmile se dlužník dozví, že mu hrozí exekuce snaží se nedoplatek rychle uhradit v hotovosti, jelikož je to pro něj výhodnější). Dále je třeba zjistit odhadní cenu nemovitosti. Buď může být využit starší odhad, ale ne však starší než jeden rok a nebo může být přizván znalec. Po určení odhadní ceny se vyhotoví dražební vyhláška, která oznámí dražební jednání (nejdříve po 30-li dnech). Doručí se dlužníkovi, spoluvlastníkům, osobám s předkupním právem. Vyhláška se vyvěsí i na úřední desku finančního úřadu a samozřejmě jako v předchozím případě i na desku obecního úřadu, v jejímž obvodu se dražená nemovitost nachází. Je zde uveden čas

a místo dražby, označení nemovitosti, odhadní cena (je zároveň cenou vyvolávací), závady, které musí vydražitel převzít, způsob zaplacení, výše jistoty a termín jejího zaplacení (musí ji zaplatit každý kdo má o nemovitost zájem. Je ve výši 1/2 odhadní ceny. V případě nevydražení se vrací zpět.), termín prohlídky nemovitosti. Dražba je v podstatě totožná jako u exekuce prodejem movitým věcí.

5. 2. Efektivita vymáhání resp. exekuce

Na efektivitu výběru daní a vymáhání daňových nedoplatků působí celá řada objektivně existujících ekonomických, legislativních nebo technických faktorů. K hlavním patří:

Platební neschopnost a nedůvěra daňových subjektů v bankovní systém, která se projevuje tím, že většina plateb je prováděna v hotovosti.

Současná legislativní úprava i technická vybavenost neumožňují v dostatečné míře zajišťovat efektivní spolupráci a součinnost územních finančních orgánů s ostatními státními a jinými orgány při využívání databáze informačních systémů.

Problémem jsou i zdlouhavá soudní řízení.

Na efektivnost vymáhání daňových nedoplatků má také vliv nevyhovující stav v personálním obsazení vymáhacích útvarů (více odborníků specializovaných na tento problém).

Účinnost práce vymáhacích útvarů je omezena i objemem finančních prostředků, které lze v rámci rozpočtů územních finančních orgánů vynakládat na rozvoj materiálně technických podmínek pro výkon činnosti exekutorů, zejména v terénu. Stále nevyhovující je vybavení motorovými vozidly, manipulační technikou, skladovými prostory a dalšími prostředky, které jsou nezbytné k dokumentaci, zejména mobiliárních exekucí.

Efektivitu výběru daní a vymáhání daňových nedoplatků ovlivňuje také stav nedaňové legislativy. Hlavní problém spatřují územní finanční orgány v dosud chybějící účinné úpravě v oblasti obchodního práva, která by znemožnila společníkům zadlužených obchodních společností zakládání nových společností.

5. 3. Návrhy na zvýšení efektivity vymáhání daňových nedoplatků

Přijetí zákona, kterým by byl upřednostněn bezhotovostní platební styk a platby v hotovosti by byly umožněny jen do výše zákonem stanoveného limitu.

On-line přístup pracovníkům správce daně do databází zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení, do celostátního katastru nemovitostí a centrální databáze evidence motorových vozidel, případně i do databází peněžních ústavů.

Vytvoření závazných předpokladů pro získávání kvalifikovaných pracovníků s potřebnými odbornými a praktickými znalostmi v této oblasti. Samozřejmě též nelze opominout finanční ohodnocení pracovníků finančních orgánů

Založení obchodní společnosti, popř. účast na vedení společnosti, vázat na "daňovou" bezdlužnost.

Prozatím se plánují tyto změny ve výběru daní, které mají přinést do státní pokladny více peněz. Cílem těchto změn je nejenom zvýšení efektivity výběru daní, ale i zlepšení inkasa a lepší servis pro podnikatele včetně snížení administrativy. Ministr financí Bohuslav Sobotka navrhuje:

- vytvořit týmy specialistů, kteří budou vyhledávat informace o potenciálních neplatičích
- zpřísnit tresty pro neplatiče daní
- vést veřejný seznam podnikatelů, kteří neplatí daně
- uzákonit, aby společníci či představenstvo firem ručilo za daňové dluhy osobním majetkem
- specializovaný finanční úřad pro velké firmy s obratem nad 1 mld. Kč a VIP fyzické osoby
- daňový portál – webovou stránku, na které podnikatelé uvidí svůj daňový účet a přes něj budou komunikovat s úředníkem
- sloučit výběr daní s důchodovým pojištěním a nemocenskou.

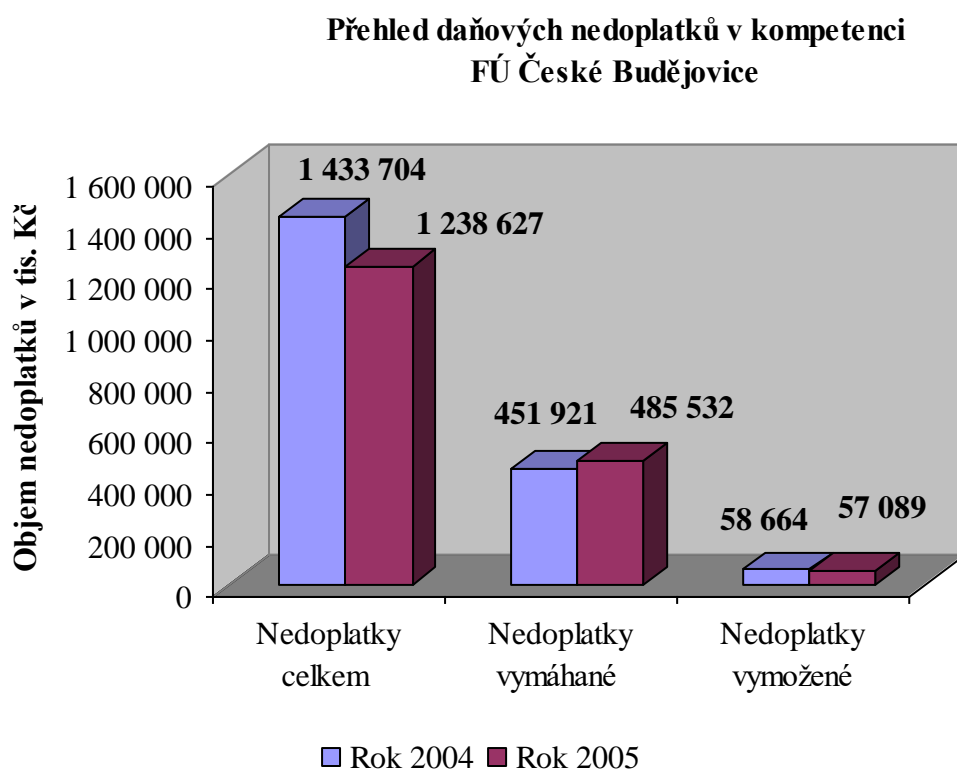
Myslím si, že tato opatření jsou vhodným krokem k tomu, jak snížit dosavadní neuspokojivou výši daňových nedoplatků. Zejména vedení veřejného seznamu a přísnější tresty (možná by stálo i za to zamyslet se nad zavedením vězení

pro dlužníky, tak jak tomu bylo dříve) by mohly u daňových subjektů probudit větší respekt ke správci daně. Velice dobrý je nápad daňový portál, kdy si budou daňové subjekty moci kontrolovat svůj daňový účet, jelikož řada menších nedoplatek hlavně u FO vzniká nevědomky. Přínosný se mi jeví i bod, který by uzákonil, aby společníci či představenstvo ručili za daňové dluhy osobním majetkem. V řadě případů totiž společnosti platební neschopnost jen předstírají.

6. Predikce výše daňových nedoplatků pro rok 2005

Jelikož se mi bohužel nepodařilo získat celostátní údaje za rok 2005 z důvodu rozpracovanosti, troufám si na základě předchozích analýz a vývoje daňové legislativy (snížení sazby daně z příjmu PO, rozšíření množství daňových úspor u daně z příjmu FO atd.) odhadnout stav daňových nedoplatků za rok 2005 pro celou Českou republiku. Odhad vývoje je podpořen výsledky získanými z Finančního úřadu v Českých Budějovicích za rok 2005 (příloha č. 1).

Graf č. 5:

Zdroj: Finanční úřad v Č. Budějovicích

Jak si v nedoplatcích stojí daňové subjekty, které spadají do kompetence FÚ v Českých Budějovicích ukazuje graf č. 5. Z grafu jasně vyplývá, že rozdíl mezi evidovanými nedoplatky za rok 2004 a rok 2005 je velice nepatrný. Z tohoto usuzuji, že vývoj daňových nedoplatků evidovaných za celou Českou republiku v roce 2005 bude obdobný jako vývoj v roce 2004. Předpokládám, že rozhodující část na nedoplatcích budou opět tvořit přímé daně z nichž největší podíl bude patřit dani z příjmu. Značný podíl nedoplatků bude tvořit i DPH.

Přestože nedoplatky v roce 2005 u FÚ v Českých Budějovicích nepatrně klesly (z dlouhodobého hlediska se FŘ ČB pohybuje mezi regiony s nejnižšími nedoplatky), odhaduji, že nedoplatky za celou Českou republiku mírně vzrostou. Prognózu činím na základě zjištěných meziročních růstů z minulých let a na základě toho, že existuje řada regionů, kde je daleko horší hospodářská situace daňových subjektů a jejich morálka. Nemyslím si však, že by daňové nedoplatky přesáhly částku 104 mld. Kč.

Závěr

Jak vyplývá z provedených analýz daňových nedoplatků, potvrdily se obě základní hypotézy. Tj., že daňové nedoplatky každoročně rostou a také, že vymáhání nedoplatků by mělo být efektivnější.

V posledních letech nedoplatky rostou velice pozvolna. V příštích obdobích, pokud by byly uplatněny návrhy zmiňované v této práci, bychom se mohli dočkat jejich stagnace či dokonce poklesu.

Daňové nedoplatky od roku 1993 prodělaly značný nárůst. V roce 1993 činily 27, 1 mld. Kč o 11 let později 103, 4 mld. Kč. Každoroční růst daňových nedoplatků má za následek řada nepříznivých vlivů, které jsem se v této práci snažila popsat. Mezi největší problémy patří špatná hospodářská situace řady podnikatelských subjektů, jejich neuspokojivá platební kázeň, ale i nedobrá morálka samotného podnikání (tunelování firem, zakládání nových společností i když má jejich předchozí společnost nevyrovnané závazky, využívání legislativních mezer apod.). Značný vliv na růst daňových nedoplatků mají i legislativní normy. Např. nesoulad norem ve vazbě na procesní stránku řízení, hlavně k občanskému soudnímu řádu a zákonu o konkurzu a vyrovnání. Účelná by byla i úprava obchodního zákoníku, aby představenstvo firem ručilo za daňové dluhy osobním majetkem, nebo aby založení popř. vedení nové společnosti bylo vázáno na daňovou bezdlužnost.

Rozhodující část nedoplatků tvoří daňové nedoplatky na daních nové soustavy platné od 1. 1. 1993. Padesáti třemi procenty se na nedoplatcích podílí přímé daně, z nichž pak hlavně daň z příjmů. Zbýlých čtyřicet sedm procent tvoří nepřímé daně, ze kterých připadá rozhodující díl dani z přidané hodnoty.

Největší meziroční nárůst nedoplatků probíhal v letech 1993 – 1999, pohyboval se okolo 25 %. Nejrazantnější nárůst byl pak v roce 1996 a to 40 %. K tomuto

meziročnímu růstu přispěly hlavně rozsáhlé daňové kontroly. V posledních pěti letech je nárůst daňových nedoplatků poměrně stabilizován a to nejen v důsledku přijatých legislativních změn (změna vyvolávací ceny při dražbě movitých věcí ze 2/3 na 1/3; snižování daňového zatížení PO; uplatňování slev, které poskytuje zákon o dani z příjmů FO; úpravy k omezení nežádoucí optimalizace základu daně ve vztahu k rezervám a používání rezerv na opravy dlouhodobého hmotného majetku apod.), ale i lepšímu a důkladnějšímu přístupu k tomuto problému ze strany územních finančních orgánů. Podnikům, které se za několik let transformace nedokázaly s ekonomickou realitou vyrovnat, se v současné době již nevychází tolik vstříc. Dříve se braly ohledy na jejich staré zátěže a odkládala se splatnost daní nebo se prostě odkládala exekuce či jiné formy vymáhání daňových dluhů. Co se týče fyzických osob, byly vydány finančním úřadům metodické pokyny. Jejichž cílem je, aby byl řešen důsledně každý případ. A to buď rozhodnutím o povolení splácení, případně o posunu splatnosti dlužníkovi nebo tím, že finanční úřad přistoupí k vymáhání pohledávky.

Analýza vymáhání daňových nedoplatků ukázala, že i přesto, že územní finanční orgány věnují této problematice stále větší pozornost, se sice každoročně zvyšuje počet případů, které správci daně vymáhají, ale z dlouhodobého hlediska se bohužel nijak výrazněji nedaří zvyšovat objem vymožených nedoplatků. Činnost správců daní byla z hlediska posuzování objemu vymáhaných a zejména vymožených daňových nedoplatků dosud málo účinná a efektivní. V posledních letech se sice daří vymáhat nedoplatky lépe, ale situace v této oblasti je stále závažná. Přijetím připravovaných změn, které navrhuje ministr Sobotka, by se mohla práce vymáhacích orgánů značně zefektivnit.

Správci daní jsou úspěšnější při vymáhání menších dlužných částech v intervalu od 1,0 mil. Kč do 10,0 mil. Kč. U nedoplatků v pásmu nad 10 mil. Kč je úspěšnost vymožení výrazně nižší, mnohé daňové dluhy v tomto pásmu jsou nedobytné a nebo vymahatelné jen z části. Kvalifikovaný odhad nedobytných daňových nedoplatků činí přes 60 % z celkového objemu nedoplatků.

Nejvyšší podíl vymáhaných i vymožených nedoplatků má DPH a daň z příjmu. Naopak nejmenší, a to by se mělo zlepšit, mají daně spotřební.

Nejúčinnějším a nejpoužívanějším prostředkem vymáhání je exekuce formou příkázání pohledávky na peněžní prostředky na účtech daňových dlužníků vedených u bank. Naopak nejméně používaná, málo efektivní, jelikož je velice složitá je exekuce prodejem nemovitosti. Vyšší objem vymáhaných prostředků, než exekucí nemovitosti, se získá zřízením zástavního práva na nemovitosti dlužníků a následným zrušením, za podmínky, že nedoplatek je před zrušením zástavního práva uhrazen.

Jak tedy zajistit efektivní výběr daní bez velkých daňových nedoplatků? Jednoduše - neplatit daně se prostě nesmí nikomu vyplatit! Je však více než zřejmé, že bez maximálního zjednodušení daňové soustavy, přiměřeně nízkého daňového zatížení, důsledné kontroly a systematického boje proti daňovým deliktům se to podaří jen stěží.

Seznam literatury

Publikace:

1. VANČUROVÁ, A. Daňová správa v ČR. Praha: VŠE Praha, 2000.
ISBN 80-245-0074-4
2. VANČUROVÁ, A. a kol. Daňový systém 2004 ČR. Praha: VOX , 2004.
ISBN 80-86324-42-7
3. RŮŽIČKA, J. Správa daní a poplatků. Praha: Kredo, 1995. ISBN 80-901593-4-6
4. PAVEL, J. Daňový systém ČR. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004.
ISBN 80-7194-687-9
5. BĚHOUNEK, P. – BENDA, V. – BONĚK, V. – HOLMES, A. Lexikon daňové pojmy. Ostrava: Sagit, 2001. ISBN 80-7208-265-5
6. HANUŠ, J. – HOLUŠA, B. – MUSILOVÁ, L. Správa daní jak ji neznáte aneb práva a povinnosti podnikatele vůči finančním úřadům a naopak. Ostrava: Mirago, 1999.
ISBN 80-85922-63-0
7. GROSSOVÁ, M. Exekuce v současné právní praxi. Praha: Linde, 2000.
ISBN 80-7201-079-4

Právní předpisy:

8. Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších změn a doplňků

9. Zákon č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech ve znění pozdějších změn a doplňků

10. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků ve znění pozdějších změn a doplňků

Internetové zdroje:

11. <http://www.finance.cz>

12. <http://www.cds.mfcr.cz>

13. <http://www.business.center.cz>

14. <http://www.hn.ihned.cz>

Seznam příloh

1. Statistický přehled o nedoplatcích v kompetenci FÚ v Č. Budějovicích za rok 2004 a 2005
2. Výkaz nedoplatků
3. Výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě
4. Exekuční příkaz na přikázání pohledávky na peněžní prostředky dlužníků na účtech vedených u bank
5. Rozhodnutí o zrušení daňové exekuce

